

NOVES ESTRUCTURES ARQUEOLÒGIQUES A CAN SOLDEVILA (SANTA PERPÈTUA DE MOGODA). CAMPANYA DE 1993

SÍLVIA BOQUER, JOSEP MIRET

La intervenció arqueològica d'urgència efectuada al jaciment de Can Soldevila va estar motivada pel desenvolupament de la fase I del projecte del vial d'enllaç entre l'avinguda de Girona i l'avinguda 15, el qual afectava pels sectors nord, est i sud l'àrea on entre els anys 1978 i 1983 es van excavar deu estructures de diversa cronologia.

Assabentat el Servei d'Arqueologia de la Generalitat de Catalunya d'aquest fet i d'acord amb l'Ajuntament de Santa Perpètua de Mogoda i l'empresa constructora Excover encarregada de dur a terme aquest vial, es va decidir la contractació d'un arqueòleg perquè portés a terme el seguiment de la maquinària pesada en previsió de l'aparició d'algun tipus de resta. Aquest treball es va desenvolupar entre el 23 de febrer i el 31 de març de 1993 i l'excavació de les estructures localitzades entre els dies 1 i 11 d'abril del mateix any.

Des d'aquestes línies, voldríem agrair la col·laboració de l'Ajuntament de Santa Perpètua i l'empresa Excover, a més de l'ajut donat en tot moment pels senyors Pere Garcia i Joan Morral i el conjunt dels integrants del grup Pro-Arqueologia i Història d'aquesta població, membres del qual van participar amb nosaltres en el procés d'excavació.

MARC GEOGRÀFIC I GEOLÒGIC

El jaciment de Can Soldevila es troba situat al terme municipal de Santa Perpètua de Mogoda (Vallès Occidental), concretament al sud-est d'aquesta població, en una petita elevació propera a la qual hi ha dos cursos d'aigua: la riera de Caldes, a l'est, i el torrent de Can Sabau, a l'oest. Les estructures arqueològiques presenten una altitud s.n.m. compresa entre els 75 i els 82 m cosa que implica un lleuger pendent del terreny en direcció sud.

Les coordenades del jaciment, segons el full número 393, Mataró, del *Mapa Militar de España*, E. 1:50.000 i edició de 1977, són les següents: 41° 31' 59" de latitud nord i 2° 10' 43" de longitud est.

El conjunt de les restes es situava en un camp de forma gairebé triangular que es trobava delimitat de la manera següent: al nord, per la via fèrria Mollet-el Papiol; a l'est i sud, per l'antic camí que unia Santa Perpètua de Mogoda amb el barri de la Florida, i a l'oest, per un segon camí de terra. La distància en línia recta entre les estructures més distants era de 105 m (fig. 1).

Can Soldevila es situa a la depressió del Vallès, àrea que presenta un substrat geològic de dipòsits

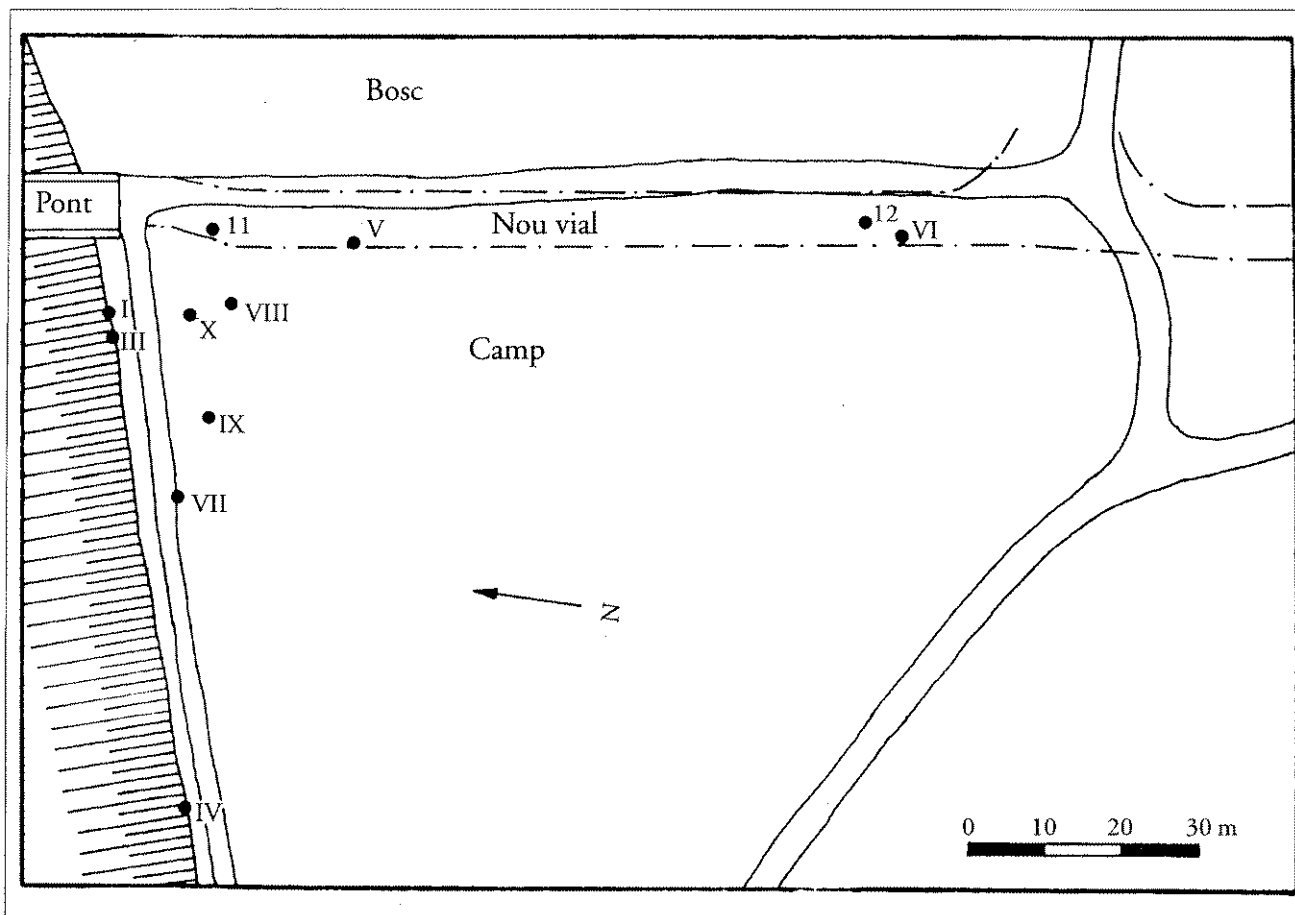

FIGURA 1. Plànol de localització de les estructures. Algunes de les restes excavades durant la campanya de 1978 no han pogut ésser situades amb precisió.

de materials terciaris (saulons, margues...) recoberts posteriorment per sediments quaternaris en què es poden observar terrasses graonades amb dipòsits de galets coberts de llims, margues i argiles.¹

ANTECEDENTS I NOTÍCIES HISTÒRIQUES

La intervenció arqueològica desenvolupada l'any 1993 és la cinquena que s'efectua en el jaciment de Can Soldevila. Fins avui s'han excavat un total de dotze estructures de diversa cronologia, totes situades al sud de la via del tren i a la banda

oest de l'antic camí que unia Santa Perpètua de Mogoda amb el barri de la Florida.

Les primeres quatre fosses es localitzen el 1978, amb motiu del moviment de terres efectuat per a la realització de la via fèrria Mollet-el Papiol, concretament al talús sud.²

Es tracta d'estructures de forma circular de diversa cronologia. Dues es situen en el Bronze Final (E-I/II), una correspon a un enterrament individual del Bronze Antic afectat pel tall de les màquines (E-III) i la quarta s'inclou dins el Neolític Antic Cardial (E-IV). La bibliografia que fa

¹ COSTA, GARCIA, MARCET, MAS (1982), p. 9.

² COSTA, GARCIA, MARCET, MAS (1982), p. 11-31;

MARCET (inèdit).

especial referència a aquestes troballes, individualitzada segons el número donat a cada resta, és la següent:

- E-I. MARCET, PETIT (1985), p. 118; OLLER (1982), p. 79; VINYALS (1994), p. 43.
- E-II. MARCET, PETIT (1985), p. 118.
- E-III. MIRÓ, MOLIST (1982), OLLER (1982), p. 79; VINYALS (1994), p. 43; VIVES (1982).
- E-IV. MARCET, PETIT (1985), p. 96; OLLER (1982), p. 77.

Dos anys més tard, el 1980, es localitzen dues estructures més en fer-se una rasa per a la conducció d'aigua del riu Ter a la població de la Llagosta:³

L'estructura V, una fossa de planta circular pertanyent al Bronze Antic que es va veure afectada per la rasa a la part est.⁴

L'estructura VI, un sepulcre de planta rectangular amb banquetes laterals i una petita cambra a la part oest que contenia a l'interior una inhumació individual i que, cronològicament, es va situar dins el Neolític Mitjà.⁵

La tercera intervenció es desenvolupa el 1982, quan es rebaixa amb mitjans mecànics l'angle nord-est del camp de forma triangular, una àrea rectangular de 60 x 20 m delimitada pel camí antic de la Florida a Santa Perpètua de Mogoda i per un segon camí de terra que transcorria paral·lel al talús de la via fèrria. En aquesta ocasió es localitzen cinc estructures circulars, una de les quals s'excava l'any següent, i vint-i-vuit de rectangulars.⁶

D'entre les restes de forma circular, l'estructura VII pertany al Neolític Antic Epicardial,⁷ mentre que les dues següents, la VIII⁸ i la IX⁹ s'inclouen dins el Bronze Final.

Quant a les vint-i-vuit estructures rectangulars, d'unes dimensions mitjanes de 90 x 40 x 15

cm i disposades en agrupacions de manera paral·lela, en resta incerta la cronologia i la funció, ja que solament es recuperen dos fragments de ceràmica a mà.¹⁰

El 1983 s'excava l'estructura X, una fossa de forma circular, d'època romana i amb abundant presència de restes de tègules i de dòliums.¹¹

Finalment, deu anys més tard, s'efectua la intervenció que ha donat objecte a aquest article amb la troballa i posterior estudi de dues estructures més, l'XI i la XII.

EL SEGUIMENT ARQUEOLÒGIC

L'àrea afectada per la fase I del vial d'enllaç es trobava delimitada, al sector nord, per l'avinguda de Girona de Santa Perpètua i, al sector sud, per l'avinguda 15 del barri de la Florida, amb una distància entre els límits nord i sud de 528 m.

Tot el llarg del vial estava afectat per un seguit de canonades de diferents companyies: aigües de la Florida, aigües del Ter, Catalana de Gas i Telefònica. La seva existència va dificultar notablement el seguiment arqueològic ja que una part no constava en els plànols de què es disposava o bé la seva situació no s'hi ajustava amb exactitud.

El seguiment es va fer amb l'ajut d'una retroexcavadora i va donar, com a resultat, la descoberta de sis estructures. Tres eren modernes (safareigs de vinya), la quarta era una fossa d'època romana (estructura XI) i les dues restants es situaren dins del Neolític Mitjà (estructura VI, ja excavada el 1980, i estructura XII).

L'EXCAVACIÓ DE LES RESTES ARQUEOLÒGIQUES

L'ESTRUCTURA VI

Aquesta resta, situada a 105,5 m al sud del pont de la via del tren, era el conegut sepulcre de

³ COSTA, GARCIA, MARCET, MAS (1982), p. 32-48; MARCET (inèdit).

⁴ MARCET, PETIT (1985), p. 107.

⁵ MARCET, MORRAL (1982), p. 89-90; MARTÍN (1985), p. 6; VINYALS (1994), p. 33; VIVES (1982).

⁶ MARCET (inèdit).

⁷ MARCET, PETIT (1985), p. 96.

⁸ MARCET, PETIT (1985), p. 119.

⁹ MARCET, PETIT (1985), p. 119.

¹⁰ MARCET (inèdit).

¹¹ Íd.

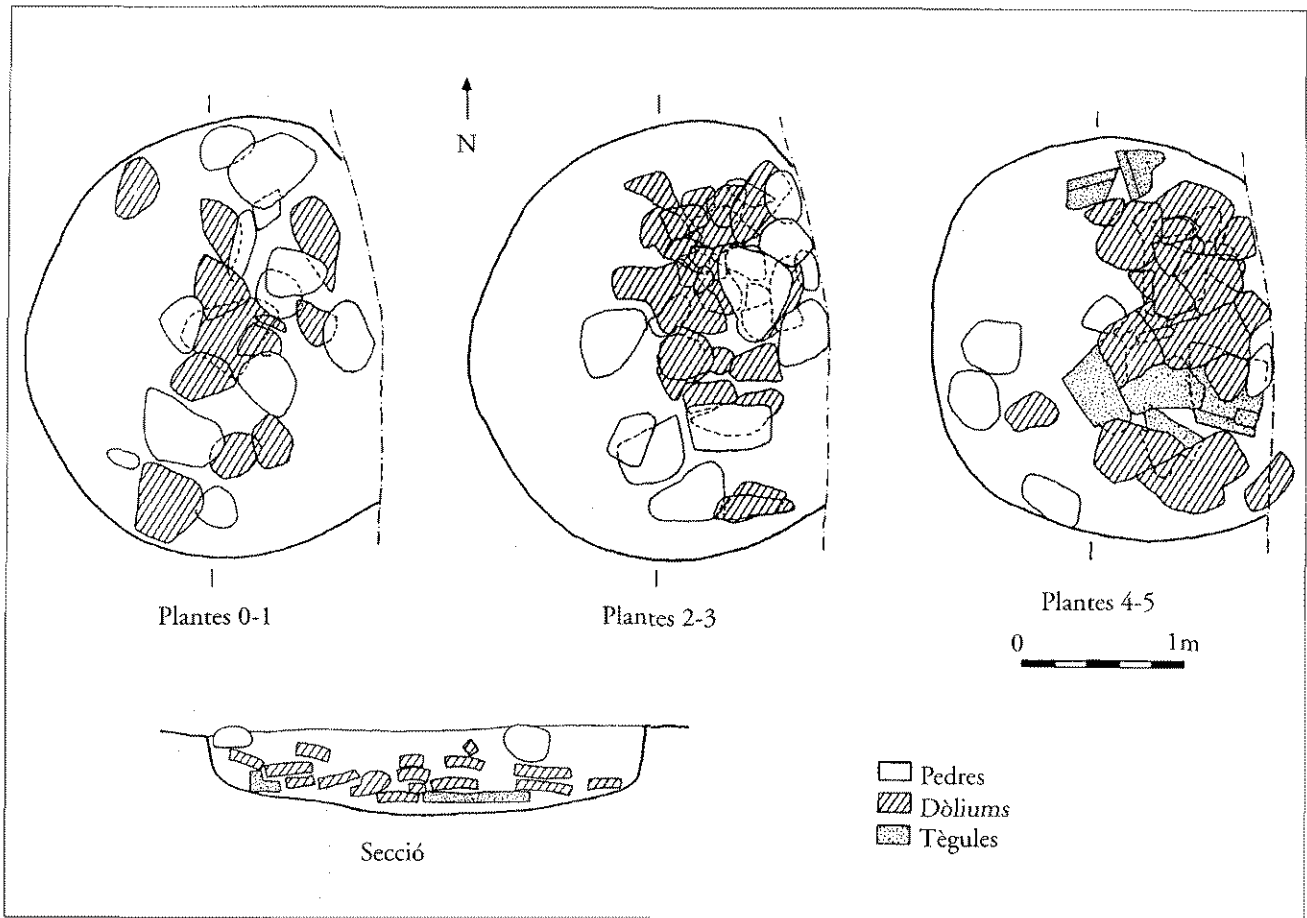

FIGURA 2. Plantes i secció de l'estructura XI, corresponent a l'època romana.

la fossa de Can Soldevila VI excavat l'any 1980 i que vàrem localitzar novament en el transcurs de la prospecció.¹² Era una estructura de forma rectangular, d'unes dimensions de 2,10 x 2,50 m, que tenia una possible prolongació cap a la part est i que es trobava molt afectada, en la part oest, per la canalització d'aigües del Ter.

L'ESTRUCTURA XI

Aquesta estructura es va localitzar a 12,5 m al sud del pont de la via del tren, a la zona que corresponia a l'antic camí de terra disposat en direcció nord/sud.

Es tractava d'una fossa de forma arrodonida caracteritzada per la presència de nombrosos fragments de tegulae i de dolia (fig. 2) i per un sediment vermellós que contrastava amb la terra més aviat grogosa del seu voltant, un substrat d'argiles groguenques amb nòduls calcaris.

Una vegada netejat el contorn de l'estructura, se'n va iniciar l'excavació en planta, si bé a partir dels 10 cm es rebaixà en primer lloc la meitat oest per tenir una secció estratigràfica de la resta. Quan als 20 cm es comprovà que pel contorn de les parets s'iniciava el fons, es va continuar l'excavació de la part est fins que en arribar a aquesta profunditat es treballà a tota la fossa.

¹² MARCET, MORRAL (1982).

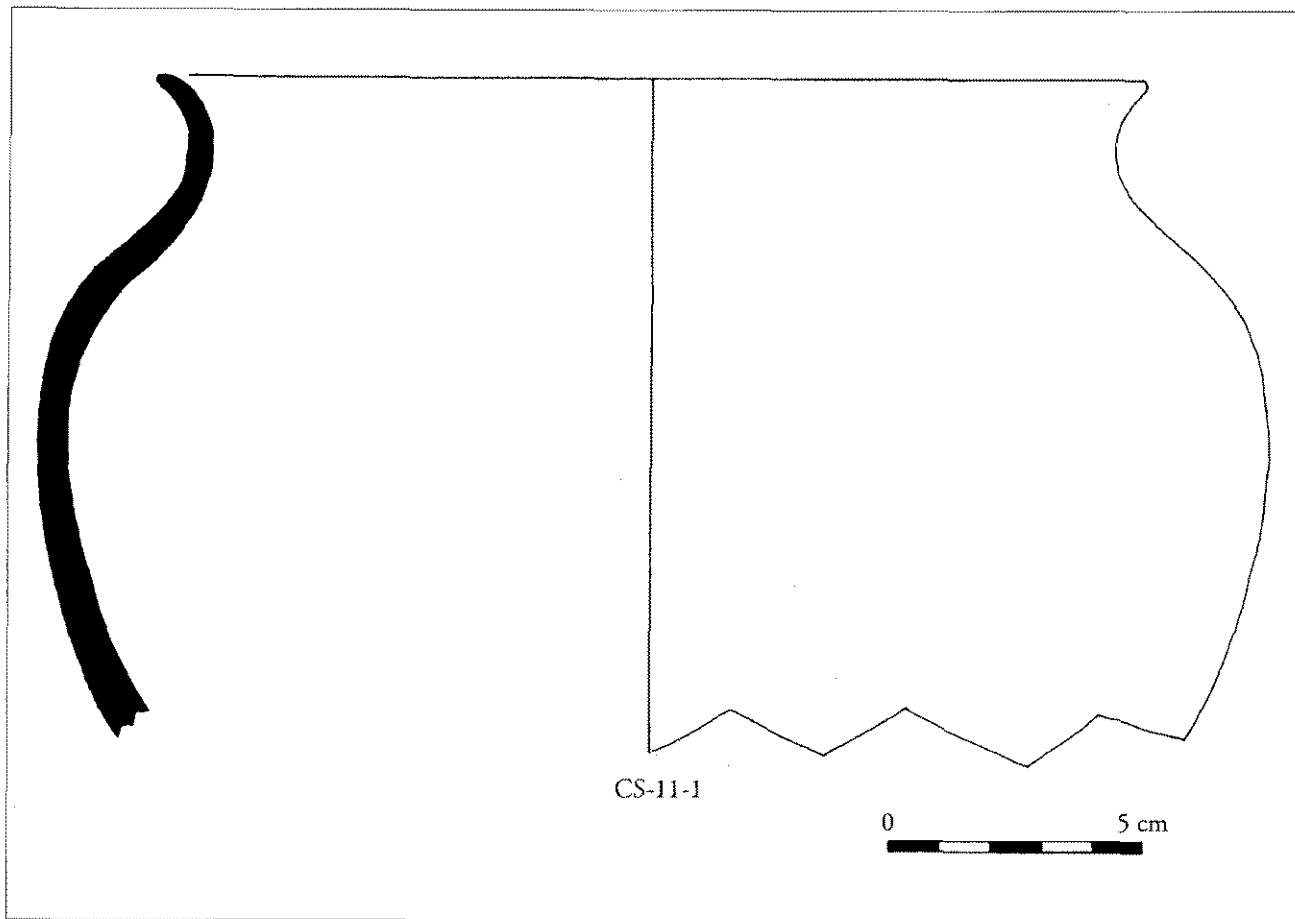

FIGURA 3. Ceràmica trobada a l'estructura XI.

Morfologia i sediment

Aquesta estructura, que es trobava afectada per una rasa a la part est, tenia originàriament una planta arrodonida, les parets lleugerament bombades i el fons còncau. Les dimensions màximes conservades eren d'1,35 m de diàmetre a la part superior, d'1,25 m de diàmetre al fons i de 0,35 m de potència.

El sediment, poc compacte i homogeni en tota l'estructura, era argilo-llimós, de color vermellós, contenia sorres i tenia la presència puntual de cargols i d'algun carbó. Les pedres, de mida mitjana i gran, feien entre 15 i 30 cm d'amplada i es repartien pel conjunt de la fossa a les cotes més altes. Quant a la matèria primera, es podien diferenciar calcàries, conglomerats i granits i destacava l'existència de dues pedres volcàniques d'entre 10 i

15 cm de diàmetre, la primera localitzada al sector nord-est i la segona al sector sud-oest.

Material arqueològic

En relació al material arqueològic recuperat, predominen els fragments de *dolia* (96), seguits de maons (40) i de *tegulae* (31), tots localitzats des del començament fins al final de l'estructura, principalment al sector est i en menor proporció al sector nord-oest. Les altres restes de ceràmica, trobades de manera dispersa, són reduïdes en nombre. Dins aquest grup destaca l'única forma, el fragment CS-11-1, corresponent a la part superior d'una olla de ceràmica feta a mà, de 19 cm de diàmetre, vora exvasada i llavi arrodonit (fig. 3). La pasta és de color gris i conté desgredant de quars i mica.

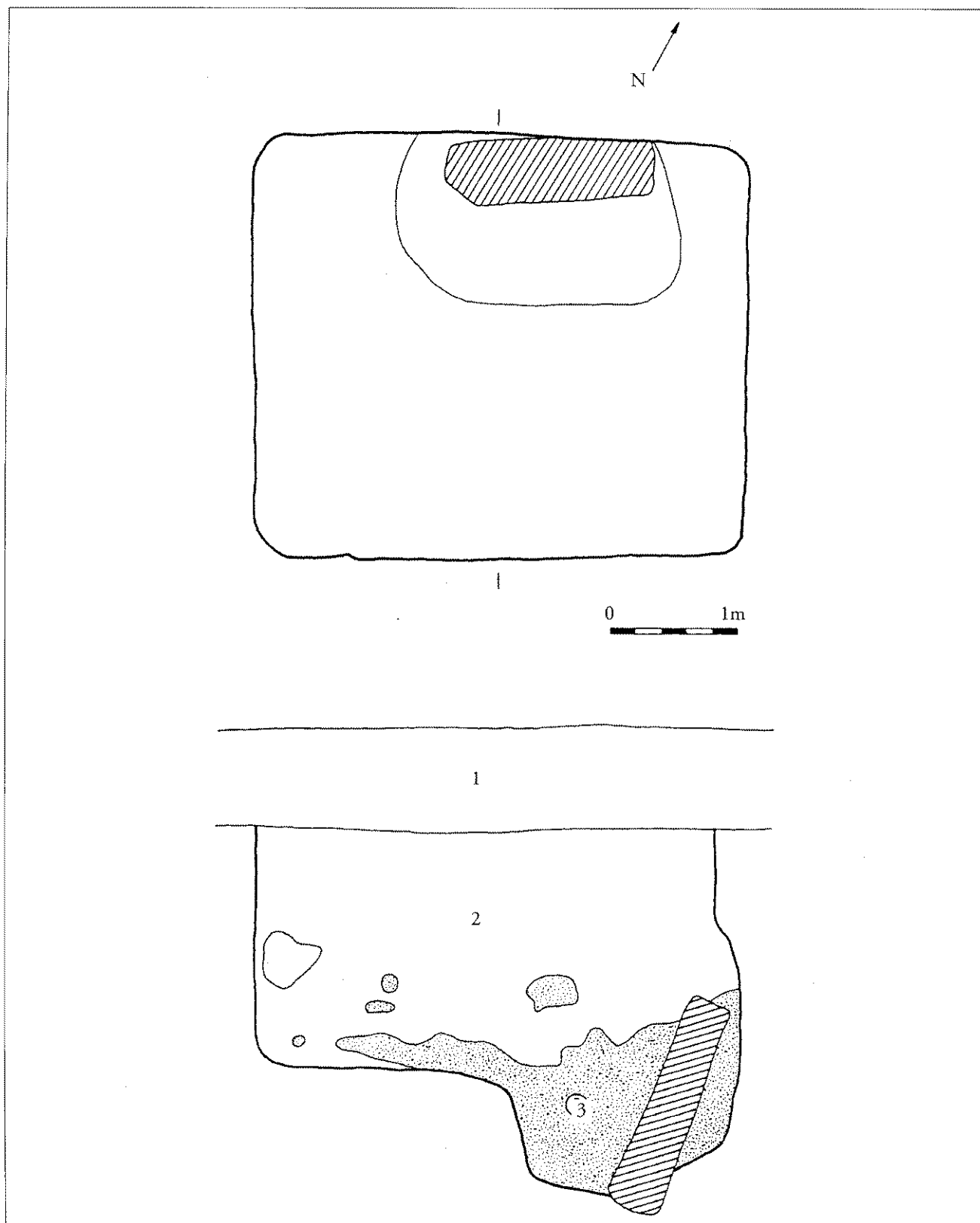

FIGURA 4. Planta i secció de l'estructura XII, atribuïble al Neolític Mitjà.

Comentari global

La morfologia d'aquesta fossa: planta arrodonida, parets bombades i fons lleugerament còncau, permet relacionar la seva funcionalitat amb la d'una sitja, indret originàriament destinat a l'emmagatzematge de cereals i, posteriorment, utilitzat com a dipòsit de deixalles.

En relació al sediment localitzat a l'interior, es va observar que la part del fons contenia alguns carbons de petites dimensions entre els quals hi podria haver algun gra de cereal carbonitzat, per la qual cosa es recollí una mostra de terres d'aquesta zona per analitzar-les posteriorment.

La cronologia de l'estructura no pot ser precisada, ja que els únics materials recuperats: *tegulae*, *dolia*, maons i ceràmica comuna de fabricació local, solament permeten contextualitzar la fossa dins l'època romana.

En el mateix jaciment i a poca distància, es va trobar una altra estructura de característiques semblants (anomenada CS-X), que contenia nombroses pedres, *tegulae*, *dolia* i alguns petits fragments de ceràmica de torn i de mà.¹³ Aquest fet permet suposar que és molt probable que les estructures X i XI estiguessin temps enrera relacionades entre si.

L'ESTRUCTURA XII

Aquesta estructura es va localitzar a 101 m al sud del pont de la via del tren, entre dues canonades destinades a la conducció d'aigua. Es tractava d'una àrea de forma rectangular caracteritzada per una menor humitat en relació a la terra que l'envoltava i un sediment de coloració més fosc.

Una vegada delimitat el contorn de la fossa, es va excavar la meitat est per deixar visible la secció. En arribar al fons, s'apreciava un retall situat a la zona nord, que continuava per la part oest encara no rebaixada. Per aquest motiu, es va resseguir uns 5 cm la zona del retall per poder delimitar les parets situades a l'est. Documentada la secció sud-nord, és quan es va obrir la meitat oest fins al fons i la part del retall, o cambra inferior, fins a una profunditat de 5 cm (fig. 4).

A l'interior de la cambra inferior, tocant a la paret nord i perfectament encaixada, es trobava una llosa de considerables dimensions situada de manera vertical, el final de la qual coincidia amb el fons del retall. Constatat aquest fet, es va netejar la paret nord i s'aprecià, al voltant de la llosa, zones amb terra de farciment, per la qual cosa semblava que darrera hi havia possibilitats que hi hagués una cambra. Excavat aquest sector, es va procedir a retirar la llosa i, després de diverses comprovacions, s'arribà a la conclusió que el que hi havia darrera era la paret del substrat i que la zona de farciment no superava els 20 cm de potencia.

Morfologia i sediment

Aquesta estructura, excavada en unes argiles vermelles quaternàries molt compactes, tenia una planta rectangular, els costats arrodonits i 1,95 x 1,75 m de dimensions. Les parets eren verticals, el fons feia pendent de sud a nord i la potència màxima era de 85 cm. A la part nord presentava una cambra inferior d'1,10 x 0,70 x 0,40 m, amb les parets lleugerament inclinades i el fons fent pendent de sud a nord.

Quant al sediment, es pogueren diferenciar tres nivells:

- Nivell 1: Superficial.
- Nivell 2: Sediment de color marró vermellós de composició llimosa i arenosa i bastant compacte. Solament contenia una pedra, la qual pot apreciar-se a la secció (fig. 4).
- Nivell 3: Sediment de color marró fosc de composició llimosa i arenosa i bastant compacte.

Material arqueològic

A més de la llosa localitzada a la cambra inferior, es va recuperar un total de sis fragments de ceràmica informe feta a mà i un fragment cortical de sílex translúcid, tots al nivell 3.

La llosa era de granit d'estructura porfírica sense treballar, segons ens ha indicat Rosa M.

¹³ MARCET (inèdit).

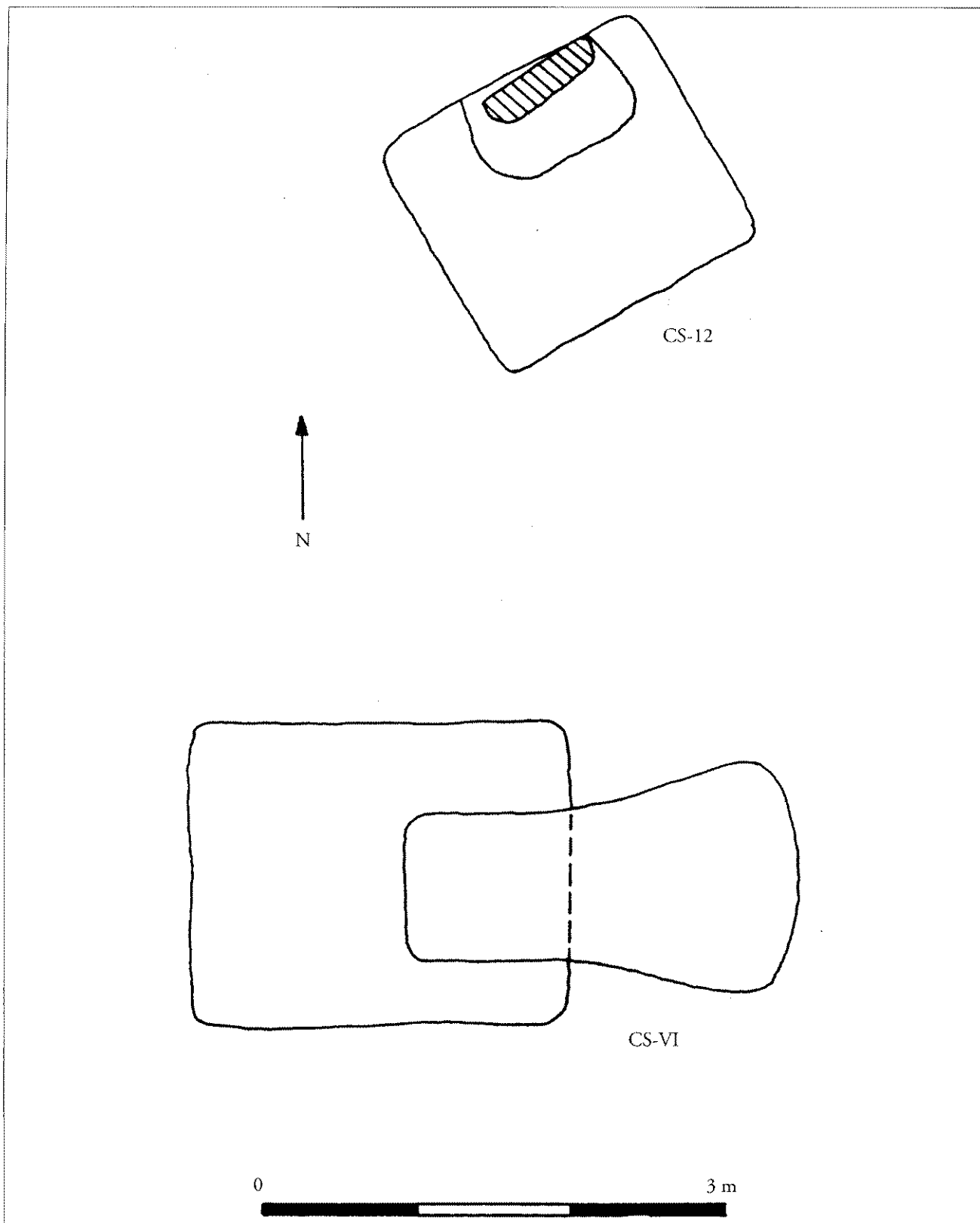

FIGURA 5. Planta de les estructures XII i VI, on es pot comprovar la poca distància que hi ha entre elles.

FOTOGRAFIA 1. Estructura XI durant el procés d'excavació.

Blanc, a qui agraïm la col·laboració. Les dimensions i el pes eren els següents:

Amplada superior: 35 cm.

Amplada inferior: 90 cm.

Alçada: 78 cm.

Gruix: 17 cm a la part superior i 21 cm a la part baixa.

Pes: aproximadament 240 kg. Calculat a partir de les dimensions i el pes específic de la pedra, 2,64 grams per centímetre cúbic, pes determinat per l'anàlisi d'una mostra de la llosa en un laboratori.

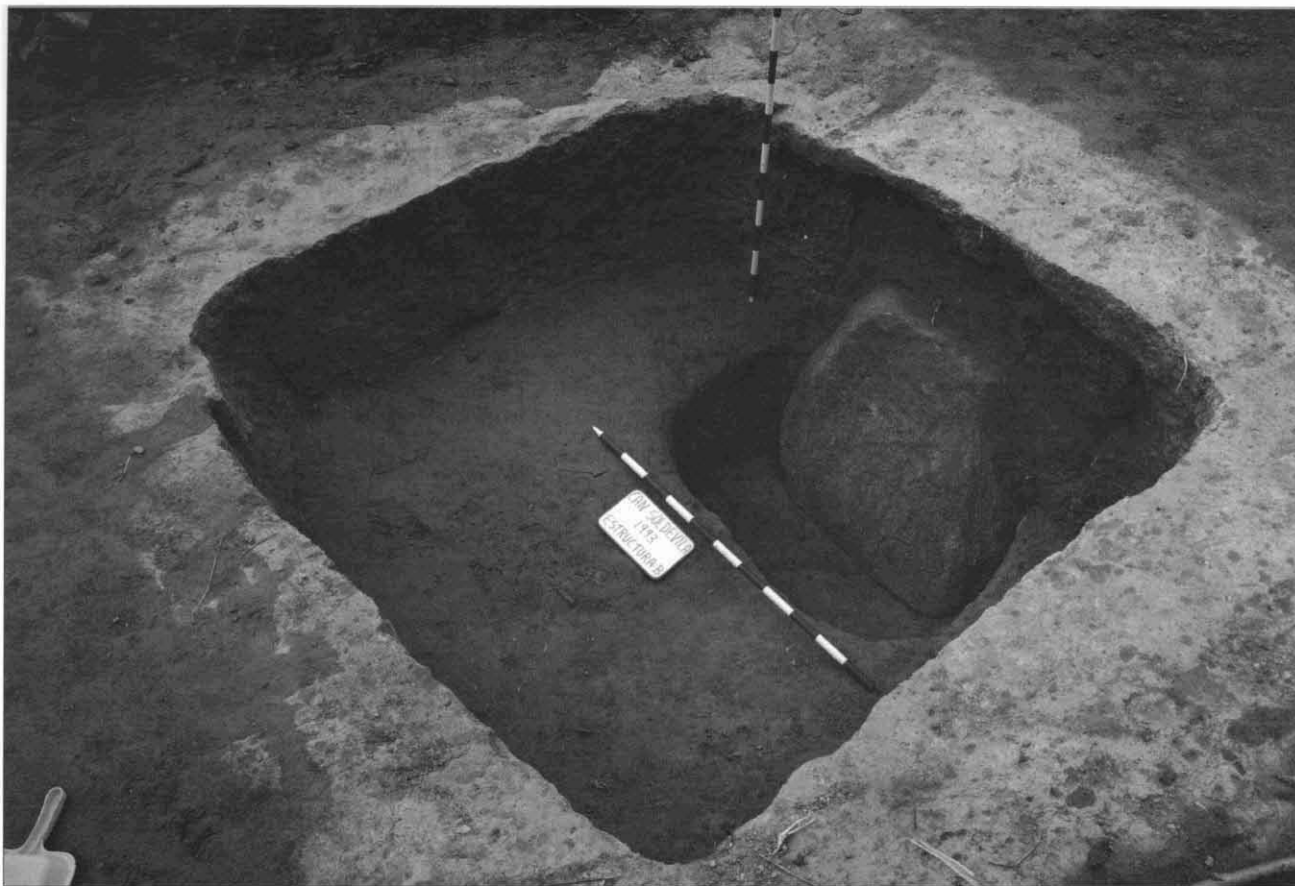
Comentari global

L'estructura XII presentava unes parets perfectament regulars en les quals es podia observar, en

alguns indrets, traces de l'eina utilitzada per fer el rebaix.

Pel que fa al farciment de la fossa, l'observació de l'estratigrafia i del sediment permet deduir que es va reomplir d'un sol cop, possiblement amb la mateixa terra que s'havia extret de l'excavació. Ho demostra el fet que els nivells 2 i 3 es presentessin barrejats, amb taques del nivell 3 incloses dins el nivell 2, tal com és visible en secció i en planta (fig. 4). Hipotèticament, el nivell 3 podria correspondre a l'antic superficial de la zona ja que la seva coloració fosca feia pensar en la presència de matèria orgànica.

Els materials ceràmics recuperats són insuficients per a donar una atribució cultural i cronològica a l'estructura XII, ja que les úniques restes són uns quants fragments informes de ceràmica feta a mà i un sílex. Això no obstant, la proximitat a la

FOTOGRAFIA 2. Estructura XII abans de retirar la llosa.

sepultura de Can Soldevila VI (només hi ha 2,20 m de separació entre la paret N de Can Soldevila VI i la cantonada S de Can Soldevila XII) (fig. 5) i la tipologia de la fossa van a favor d'una cronologia del Neolític mitjà.

La morfologia de l'estructura XII es correspon a un sepulcre de fossa del tipus 4a de la recent classificació de la Bòbila Madurell,¹⁴ però amb la diferència important que no contenia cap inhumació. Per intentar explicar aquest fet es poden apuntar tres hipòtesis:

1. Es tracta d'una fossa sepulcral que no es va arribar a utilitzar.

2. Es tracta d'una fossa buida que pretenia desviar l'atenció dels violadors de tombes.

3. Es tracta d'una fossa no funerària de funció desconeguda.

La primera hipòtesi resulta una mica sorprenent si tenim en compte el notable esforç que suposa excavar la fossa i encaixar-hi la llosa. Justament el que es troba en altres necròpolis és el cas invers, és a dir, el reaprofitament de l'estructura per part d'un segon individu que arracona el primer. La sepultura núm. 17 de la Bòbila Madurell, excavada per Vicenç Renom l'any 1943, podria tenir una relativa semblança amb Can Soldevila XII ja que s'hi van trobar tres lloses però cap indicati d'inhumació.¹⁵

¹⁴ BORDAS *et. al.* (1994), p. 43; POU *et. al.* (1994), p. 64-66.

¹⁵ MUÑOZ (1965), p. 70.

La segona hipòtesi parteix de l'observació que una part dels sepulcres de fossa coneguts van ser violats ja en temps antics. N'hi ha nombrosos exemples al puig d'en Roca, a la Bòbila Madurell o al mateix Can Soldevila, amb la fossa VI. Aquesta estructura VI, per les notables dimensions que presentava i per la riquesa de l'aixovar recuperat tot i haver estat saquejada, dona a entendre que es tractava d'una sepultura rica que hauria pogut cridar l'atenció dels saquejadors. Pot ser que els mateixos neolítics excavessin al costat una tomba-trampa per frustrar les aspiracions dels violadors. En aquest sentit, cal remarcar que la paret NW de l'estructura presentava al voltant de la llosa un rebaix que ens va fer creure que hi havia una cambra lateral darrera seu. De ser certa aquesta hipòtesi, l'excavació d'una fossa buida per tal de protegir Can Soldevila VI no va servir de res, ja que els saquejadors la van espoliar igualment.

La tercera hipòtesi considera que l'estructura XII, tot i tenir una morfologia semblant a d'altres estructures funeràries, va ser concebuda amb finalitats no sepulcral que ara per ara se'ns escapen per manca de paral·lels. Aquesta suposició resulta molt ambigua i només té un punt a favor seu: no es pot parlar de sepultura si no hi ha indicis d'un enterrament, o dit d'una manera més clara, si no hi ha un difunt, la funció de la fossa no és sepulcral.

Finalment, cal destacar la presència de la llosa de granit de considerable pes -240 kg- en una àrea on geològicament no apareix aquest tipus de pedra ja que, fins ara, les lloses que recobrien les tombes dels sepulcres de fossa documentats eren de procedència local. La zona més propera on hi ha granits d'estructura porfírica és a la serralada Litoral, situada a un mínim de 6 km en línia recta del jaciment.¹⁶

BIBLIOGRAFIA

- A. BORDAS, J. DÍAZ, R. POU, A. PARPAL i A. MARTÍN (1994). «Excavacions arqueològiques 1991-1992 a la Bòbila Madurell-Mas Duran (Sant Quirze del Vallès, Vallès Occidental)».
- Tribuna d'Arqueologia* (Barcelona), 1992-1993, p. 31-47. Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya.
- F. COSTA, P. GARCIA, R. MARCET i J. MAS (1982). «El jaciment prehistòric de Can Soldevila (Santa Perpètua de Mogoda)». *Fulls d'Arqueologia i Història de Santa Perpètua de Mogoda* (Santa Perpètua de Mogoda), p. 9-48.
- (1976). Mapa Geològic de España, hoja 393, «Mataró», E 1:50000. Instituto Geológico y Minero de España. Madrid.
- (1976). Mapa Geològic de España, hoja 372, «Sabadell», E 1:50000. Instituto Geológico y Minero de España. Madrid.
- (1977). Mapa Topogràfic, hoja 393, «Mataró», E 1:50000. Servicio Geográfico del Ejército. Madrid.
- R. MARCET (inèdit). Memòria del jaciment arqueològic de Can Soldevila (Santa Perpètua de Mogoda, Vallès Occidental). Campanya 1982-1983. Memòria lliurada al Servei d'Arqueologia de la Generalitat de Catalunya. Barcelona, maig de 1986. Inèdita.
- R. MARCET i J. MORRAL (1982). «Can Soldevila, Santa Perpètua de Mogoda». Les Excavacions Arqueològiques a Catalunya en els darrers anys. *Excavacions Arqueològiques a Catalunya* (Barcelona), núm. 1, p. 89-90. Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya.
- R. MARCET i M. A. PETIT (1985). «Assentaments d'habitació a l'aire lliure de la comarca del Vallès. Del Neolític al Bronze Final». *Estudios de la Antigüedad, Prehistoria del Vallès* (Bellaterra), núm. 2, p. 93-133.
- A. MARTÍN (1985). «De la Cultura de los "Sepulcros de Fosa" al Grupo de "Veraza" en el Vallès». *Estudios de la Antigüedad, Prehistoria del Vallès* (Bellaterra), núm. 2, p. 3-57.
- C. MIRÓ i N. MOLIST (1982). «Estudi de la fauna del jaciment de Can Soldevila III (Santa Perpètua de Mogoda)». *Fulls d'Arqueologia i*

¹⁶ Mapa Geològic de España, 372 i 393.

- Història de Santa Perpètua de Mogoda* (Santa Perpètua de Mogoda), p. 55-60.
- A. M. MUÑOZ (1965). *La Cultura Neolítica Catalana de los «Sepulcros de Fosa»*. Instituto de Arqueología y Prehistoria. Universidad de Barcelona. Publicaciones eventuales, nº 9. Barcelona.
- J. OLLER (1982). «L'ornament sobre curculla». *Fulls d'Arqueologia i Història de Santa Perpètua de Mogoda* (Santa Perpètua de Mogoda), p. 77-79.
- R. POU, M. MARTÍ, J. DÍAZ i A. BORDAS (1994). «Estudio de la necrópolis del grupo de sepulcros de fosa del yacimiento de "Bòbila Madurell" (Sant Quirze del Vallès, Barcelona) en el contexto del neolítico medio reciente en Catalunya». 1er. Congreso de Arqueología Peninsular. Porto, 12-18 de Outubro de 1993. *Trabalhos de Antropologia e etnologia*, vol. XXXIV (fasc. 3-4), p. 61-80. Porto.
- E. VINYALS (1994). *Història de Santa Perpètua de Mogoda. Des de la Prehistòria als primers anys del segle XX*. Ajuntament de Santa Perpètua de Mogoda.
- E. VIVES (1982). «Estudi antropològic de les restes òssies de la necrópolis de Can Soldevila». *Fulls d'Arqueologia i Història de Santa Perpètua de Mogoda* (Santa Perpètua de Mogoda), p. 49-54.